

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 19 februari 1915 kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckta motioner om utförande av djupborrningar i Skåne och sydligaste delen av Halland.

(1:a avd.)

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet remitterade likalydande motioner, nämligen nr 9 i första kammaren av herr *Beckman* och nr 8 i andra kammaren av herr *Sommelius*, har hemställts, att riksdagen ville besluta, att djupborrningar skola utföras i Skåne och sydligaste delen av Halland i huvudsaklig överensstämmelse med det i motionerna angivna sakkunniges utlåtande, och att för detta ändamål anslå ett belopp av 500,000 kronor, därav för år 1916 150,000 kronor, samt att åt Sveriges geologiska undersökning anförtro ledningen av djupborrningsarbetena med rätt för denna institution att vidtaga de förändringar i den år 1913 förordade planen för arbetets utförande, som av förhållandena kunna påkallas.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för detta förslag, får utskottet hänvisa till innehållet i motionerna.

Frågan om företagandet på statens bekostnad av djupborrningar har vid två särskilda tillfällen förut varit föremål för riksdagens behandling, nämligen åren 1900 och 1913. *Utskottet.*

I det utlåtande, som jordbruksutskottet vid sistnämnda års riksdag avgav i ärendet, åberopade utskottet ett till utskottet inkom-

met uttalande i frågan av å området sakkunniga. Detta uttalande, vilket såsom bilaga finnes fogat vid motionerna, var av följande lydelse:

»Förslaget att genom statens försorg företaga systematiska djupborrningar i Skåne med närmast angränsande trakter erbjuder stort intresse såväl ur praktisk som vetenskaplig synpunkt. De geologiska undersökningarna i denna provins hava hittills inskränkts till de lösa jordlagren och den översta delen av berggrunden, där naturliga skärningar, stenbrott, kolgruvor och smärre, av enskilda i praktiskt syfte företagna borringar erbjudit tillfälle till iakttagelser. Rörande de djupare delarna av de mycket mäktiga sedimentära formationer, som intaga en stor del av provinsens yta, är därför vår kunskap mycket bristfällig. Medan i vissa av våra södra grannländer, såsom Tyskland och Holland, från det allmännas sida omfattande och dyrbara, av betydande praktiska resultat krönta djupborrningar blivit utförda, har svenska staten hittills ingenting åtgjort för att utforska de djupare delarna av Skånes sedimentära berggrund.

Möjligheten att genom djupborrningar i Skåne påvisa nu okända fyndigheter av praktisk betydelse får visserligen ej överskattas. Såsom framgår av dr Grönwalls utredning i frågan är det ytterst osannolikt att för provinsen alldeles nya mineraliska råmaterial såsom karboniska stenkol eller permiska saltlager skola genom djupborrningar anträffas; mest sannolikt är, att de i industriellt avseende beaktansvärda fynden komma att inskränkas till upplysande genomskärningar av den kolförande rät-liasformationen, vilken i sydvästra Skåne dessutom säkerligen kommer att träffas först på ett djup, som ej ligger långt från djupgränsen för ekonomisk gruvdrift. Om än sålunda fackmannen finner sig föranlåten att varna mot alltför stora förväntningar på praktiska resultat av djupborrningarna, måste han dock å andra sidan betona, att kännedomen om Skånes djupare berggrund är i hög grad bristfällig samt att endast genom djupborrningar fullt tillförlitliga resultat kunna vinnas, varför möjligheten av oväntade och betydelsefulla fynd ej är alldeles utesluten.

Såsom framgår av dr Grönwalls utredning och av förda överläggningar, böra följande borringar i första hand ifrågakomma:

1) en borring inom sydvästra Skåne (Malmö—Ystad—Falsterboområdet) ned till cirka 2,000 meter för genomträngande av hela lagerserien från den yngsta kritan till siluren;

2) en borring i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne genom Skånes äldsta kritlager ned till siluren, djup cirka 1,000 meter;

3) en borring i Höganästrakten, börjande i rät-lias för att dels utröna keuperns hela mäktighet och utbildning, dels nå dess där okända underlag, djup högst 500 meter;

4) en borring i trakten av Ängelholm genom rät-liaslagren ned till keupern, djup cirka 500 meter;

5) en borring i sydligaste Halland för att utröna, huruvida kolförande rät-lias anstår under därvarande kritformation, djup högst 200 meter.

Borringen nr 1) erbjuder flera, om än ytterst osäkra möjligheter till praktiskt värdefulla fynd. Sannolikheten att genom denna borring vinna uppslag till en ny gruvindustri minskas i alla händelser i hög grad därigenom, att möjligen

befintliga fyndigheter av ett eller annat slag måste antagas belägna på minst 1,000 meters djup. Å andra sidan måste det dock betonas, att just denna borring framför alla andra erbjuder möjligheter till alldeles nya och oväntade fynd. För den geologiska forskningen bleve denna borring av allra största betydelse, då den skulle giva en fullständig profil genom Skånes samtliga geologiska system åtminstone ned till den yngsta siluren. Då borringen av rent praktiska skäl måste utföras till ett djup av 2,000 meter, skulle måhända statsmakterna med hänsyn till vetenskapens intressen befinnas villiga att eventuellt utsträcka den ytterligare 500 meter, alltså till 2,500 meters djup, varigenom man säkerligen skulle genomgå samtliga sedimentära system och uppnå deras arkaiska underlag. Det hittills djupaste borrhålet är det vid Gr. Czuchow i Oberschlesien, som förts ned till 2,239 meter.

Ett svenskt borrhål till 2,500 meters djup skulle sålunda komma att överträffa alla hittills utförda företag av detta slag på jorden och därmed också bringa säkra data rörande temperaturförhållandena inom djupare liggande delar av jordkorpan, än som hittills blivit nådda av direkta vetenskapliga iakttagelser.

Den av danska geologer bedrivna borringen i Gröndalseng nära Köpenhamn har, såsom framgår av dr Grönwalls redogörelse, redan givit ytterst betydelsefulla upplysningar, vilka med hög grad av sannolikhet kunna tillämpas även på sydvästra Skåne. Då man torde kunna emotse, att denna borring sannolikt inom en nära framtid kommer att fortsättas till cirka 1,200 meters djup, synes det oss ändamålsenligt att avvakta resultatet av densamma, innan ett definitivt förslag framställs rörande den ifrågasatta djupborringen i sydvästra Skåne. Emellertid bör här framhållas, att den omnämnda danska borringen ingalunda gör en djupborring i sydvästra Skåne överflödigt ens för de delar av lagerserien, som redan blivit genomborrade, då den ju blivit utförd på sådant sätt, att dess resultat i vetenskapligt hänseende icke äro fullt tillfredsställande. Möjligen torde för utarbetande av förslag till en stor djupborring några smärre djupborringar genom de lösa jordlagren böra utföras för fastställande av lämpligaste platsen för djupborringen. Vi anse sålunda, att frågan om djupborringen i sydvästra Skåne till 2,000 meter eller i vetenskapligt syfte intill 2,500 meter bör uppskjutas till ett kommande år i avvaktan på en fullständig utredning rörande detta kostsamma, men på samma gång högeligen betydelsefulla företag.

Vad däremot beträffar borringarna 2)—5) synas oss alla skäl tala för att desamma med det snaraste igångsättas. Genom borringarna 2), 3) och 4) bör man erhålla en grundläggande inblick i rät-liaslagrens utbildning och eventuella koltillgångar inom ifrågavarande områden, samtidigt som genom borringarna 2) och 3) upplysningar vinnas rörande den i såväl praktiskt som vetenskapligt syfte betydelsefulla frågan, huruvida för vårt land okända formationer förekomma mellan keupern och siluravlagringarna. Genom borringen 5) bör kunna definitivt fastslås, huruvida kolförande lager finnas under Hallands kritformation. Vi anse sålunda, att dessa fyra borringar, huru resultatet än må utfalla, väl motivera på dem nedlagda kostnader.

Rörande sättet för borringarnas utförande vilja vi endast framhålla såsom nödvändigt, att — såvitt bergarternas beskaffenhet det medgiver — en sådan borrhingsmetod användes, att fullständiga serier av borrhärlor erhållas. Endast där-

igenom blir det möjligt att närmare lära känna de fyndigheter, som vid borrhningen kunna anträffas, samt att genom fynd av bestämbara fossil fastställa lagrens ålder och avgöra den i praktiskt hänseende ytterst betydelsefulla frågan, huruvida lagren intaga horisontellt eller lutande läge.

Under hänvisning till vad ovan yttrats, få vi föreslå, att riksdagen med uppskjutande till ett kommande år av frågan om en djupborrning till 2,000 å 2,500 meters djup i sydvästra Skåne, måtte bevilja nödigt anslag för utförande av ett borrhåll till 1,000 meters djup i trakten av Kullemölla i sydöstra Skåne, ett borrhåll till 500 meter nära Höganäs, ett borrhåll till 500 meter i trakten av Ängelholm samt ett borrhål i sydligaste Halland till högst 200 meters djup. Ledningen av dessa arbeten torde böra anförtros åt Sveriges geologiska undersökning, som också bör erhålla befogenhet att, om den fortsatta utredningen visar det önskvärt och de anslagna medlen det medgiva, företaga några smärre jordborrningar i sydvästra Skåne för fastställande av lämpligaste platsen för en eventuell borrrning till 2,000 å 2,500 meters djup.»

Härefter anförde utskottet, att av berörda uttalande, vilket syntes stå i ganska nära överensstämmelse med de yttranden, som från sakkunnigt håll avgivits vid behandlingen av frågan om djupborrningar under 1900 års riksdag, framginge, att djupborrningar av nu ifrågakommande slag ansetts böra i första hand ifrågakomma på fem särskilda, i uttalandet närmare angivna platser, att med verkställandet av den borrrning, som skulle utföras till det största djupet, nämligen 2,000 eller eventuellt 2,500 meter emellertid befunnits böra i avvaktan på fullständig utredning rörande sättet för arbetets bedrivande anstå till ett kommande år, samt att de fyra övriga borrrningarna enligt de sakkunnigas åsikt borde med det snaraste igångsättas.

Beträffande den förstnämnda djupborrrningen ansåge utskottet på grund av vad bemälde på området sakkunniga uttalat, att något anslag till densamma icke för det dåvarande borde komma i fråga.

Vad de fyra övriga borrrningarna anginge torde visserligen icke kunna bestridas det ur rent vetenskaplig synpunkt önskvärda i att dessa komme till utförande, då härigenom skulle vinnas en tillförlitlig kännedom om de olika geologiska formationerna uti de delar av landet, där borrrningarna enligt förslaget skulle äga rum, men då det på grund av innehållet i berörda uttalande från fackmannahåll ville synas, som om det ekonomiska resultat, vilket vore att förvänta av sistnämnda borrrningar, enligt fackmännens egen åsikt vore ganska ovisst, och då väl den ekonomiska synpunkten borde tillmätas avgörande betydelse, när fråga vore om så betydande anslag som det nu ifrågasatta, funne utskottet sig icke heller kunna till-

styrka, att medel anvisades ens för av sakkunniga förordade borrhningarna till mindre djup, vilka i allt fall skulle komma att draga högst avsevärda kostnader.

Under återopande av vad sålunda anförts och då frågan om företagande av djupborrningar redan blivit bragt under bedömande av Kungl. Maj:t, som icke torde underlåta att för riksdagen framlägga det förslag, vartill fortsatta undersökningar i frågan kunde föranleda, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Denna hemställan bifölls av båda kamrarna.

Utskottet har sökt utröna, huruvida efter det frågan om djupborrningar i Skåne och södra Halland senast varit föremål för riksdagens behandling några särskilda förhållanden inträffat, genom vilka denna otvivelaktigt mycket betydelsefulla fråga skulle kunna sägas hava kommit i ett förändrat läge eller varigenom utsikterna att genom borrhningarna erhålla ekonomiskt gynnsamt resultat skulle hava ökat. Härvid har utskottet från sakkunnigt håll erfarit, att så icke synes vara fallet. Varken av den i Köpenhamns närhet verkställda, numera avslutade djupborrningen eller av de i mindre omfattning bedrivna lokala undersökningarna eller av andra på frågan inverkan omständigheter hava nämligen några slutsatser ansetts kunna dragas i fråga om möjligheterna att genom de ifrågasatta borrhningarna påträffa lager av stenkol eller kalialter. Under sådana förhållanden och med hänsyn till att under den nu rådande ekonomiska situationen anvisandet av ett så stort belopp, som det varom nu är ifråga, säkerligen skulle medföra avsevärda svårigheter vid rikstatens uppgörande, föranledes utskottet avstyrka den nu föreliggande framställningen. Utskottet vill emellertid uttrycka den förvissningen, att frågan, alltjämt kommer att vara föremål för Kungl. Maj:ts uppmärksamhet.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 18 februari 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: hrr Persson, Ericsson, Odelberg, Petersson, Holmquist, Paulson, Fahlén, Lindblad, Linders, Öberg, Ekerot, greve Hamilton, Jonsson, Nilsson i Linnås och Hage.
